

Iš Marijos laiškų:

Povilui Višinskiui
1900 m. liepos 16 d.

Buvome Medingėnuose ir vėl pargižome namon. (...) Ką dar pasakyti? Neužilgu jau reiks grįžti į žiemos lizdą (pas Laucevičius į Mūrus – red. p.), o taip nenoriu, kad net pamislėjus šiurpulys eina. Nežinau dagi, ką su savimi padaryti, ir kaip mane stums likimas. Daug žmonių sako, kad blogai padariau nevažiavus į Irbitą. Dievas žino... misliju rašyti vėl tenai, jei neturi dar nieko, kad mane imtų. Bet visgi, jeigu dasižnotumei ką apie kokią vietą, prašau atminti mane. (...) Dabar mažai ką bedirbu; pradėjau ilgesnį darbą, bet bijau, ar nepasibaigs viskas ant pradžios. (Marija buvo ką tik pradėjusi rašyti „Viktutę“ – red. p.)

Povilui Višinskiui
Mūrai, 1900 m. lapkričio 2,3 d.

Ponai mano – kaip ir visi žmonės, daug turi ir gerų pusų, bet daug ir tokių nuomonių, kurių idant klausyti ramiai, reikia nervus turėti kaip virvės. Laiko liuso turiu, galėčiau šį tą rašyti, bet nerašau, nes nors geidžiu iš visos širdies, negaliu ir nemoku. Turėjau laišką nuo Vaižganto, kuriame giria jis labai mano „Jau vakaruose...“.

Povilui Višinskiui
Mūrai, 1901 m. sausio 12, 13 d.

Paemiau vėl traukti savo „tasečkę; viena diena vėl taip panaši į kitą, kaip vandens lašai. Atmosfera čia tokia sunki dabar, kad rodos, junti, jog kažki kas spaudžia. O gal tai paėina nuo to, jog per šventes atratau nuo to gyvenimo ir dėl to visos nuomonės ponios Laucevičienės apie žemaičius ir t. t. rodosi man „nie do zniesienia“. (...) Pats Laucevičius mato viską, norėtų pataisyti, bet mažai jis tegali.

Tikrai reikia geležinių nervų, idant užlaikyti šokią tokią ramybę.

Dėkui širdingai už kningas. Skaitau sau ir skaitau per dienas. (...)

Sakai, kad nematyti ant manęs, jog esu nelaiminga... Oi, ne! Gal tamstai taip rodosi dėl to, jog matomės retai ir trumpai ir tose valandose užima mane visoki klausimai ir reikalai, apie kuriuos galiu su Tamsta pasikalbėti taip, jog ant neįtikojamo laiko užmirštu savo nelaimės (rašytoja rašo apie tėvo ir brolio Stepono mirtį – red. p.), bet palikus vienai arba taip kaip dabar, tokioj draugystėj, tokia desperacija apima, jog ant viso ko žiūri kaip pakeleivis, sustojęs ant atilsio viešbutyje, ir tik lauki greičiaus to laiko tolesnės kelionės.

Mūrai

Atsiveria širdis lyg kriauklė,
Lig šiolei neregėtai perlais suspindėdama.
Išgirstame tarsi Šatrijos Raganos balso atgarsį. Giliajame dvasios lygmenyje suartėjo dvi kūrėjos. Prasiveržia ilgesinga žemiškumo ir ne-
žemiškumo dermė.

Mūrų dvaras buvo išsistatęs netoli Kuršėnų

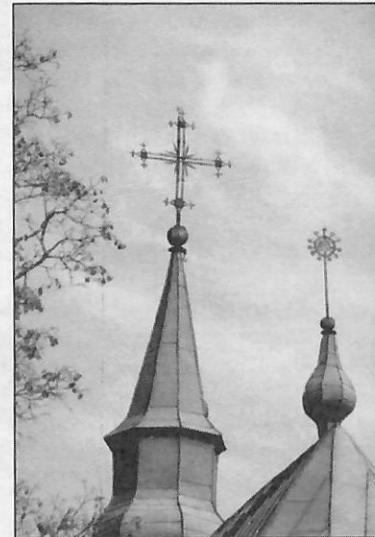

Marijos Pečkauskaitės bitininkystės kursų baigimo pažymėjimas

(dabar Radviliškio rajonas). Marija Pečkauskaitė čia atvyko mokyti Laucevičių vaikų. Tada pirmą kartą Marija ėmėsi namų mokytojos darbo. Kaip paaikšėja iš laiškų, kuriuos ji tuo metu rašė Povilui Višinskiui, Mūrai ją nuvylė: nepatiko nei darbas, nei patys Laucevičiai. Kiek padirbusi, Marija ėmė žvalgytis naujos vietos.

Nelaimės Pečkauskų šeimos neapleido. 1900 m. mirė vyriausias Marijos brolis Steponas, kuris tuo metu mokėsi Šiaulių gimnazijos VII-oje klasėje. Rašytoja labai sielojosi dėl šios netekties.

Gyvendama Šiauliuose, Mūruose, Marija ėmė platinti draudžiamą lietuvišką spaudą. Dėl to caro valdžia susidomėjo rašytoja. Keletą kartų Mūruose, pas Mariją, buvo padarytos net kratos. Buvo persekiojama ir jos sesuo Zofija, kurią žandarei kartais sumaišydavo su Marija. Iš dokumentų, laiškų, kurie rasti M. Pečkauskaitės, kun. K. Bukonto, Vaižganto archyvuose, matosi, kad į draudžiamos spaudos platinimą Mariją pirmiausia galėjo įtraukti kun. K. Bukontas. 1900-aisiais Marija pradėjo ben-

dradarbiauti Vaižganto redaguojamame „Tėvynės sarge“ bei „Žinyčioje“. Savo kūrinius ji tuo metu siuntinėjo į Varpą, „Ūkininką“, „Vie nybę lietuvininkų“.

Susipažinusi su Vaižgantu, Marija nuo 1901 metų ėmė glaudžiai bendradarbiauti su

No. 15. NOCTURNE
aus: F. Mendelssohn's Trauermusik. du Songs d'une Nuit d'Été.

Andante espressivo.

No. 16. ANDANTE
aus dem Trio Op. 49. du Trio Op. 49.

Andante con moto tranquillo.

Iš F. Mendelsono kūrinių, kuriuos mėgo skambinti Marija Pečkauskaitė

Pavandenė

Nijolė Augustinavičienė

Marija

Kai šalia Gabrielės
dar tave pastatau,
Marija, –
gražu ir graudu... –
Taip myliu Lietuvėlę...
Dar pabūki –
romi tokia, –
iškilni ir graži –
menyje,
Šatrijos Raganelė...
Iš to Senojo dvaro...
švelnumo,
kurs moteriai dera
ir dera kūrėjai,
bent atšvaitu
savo žydriosios ugnies
man tauriai pašvieski,
Marija...

Lietuvoje veikusiomis katalikiškomis organizacijomis.

1901 m. rudenį ji buvo pakviesta į Pavandenę mokyti Sakelių vaikų. Išvyko ten, visai nesigailėdama, kad atsisveikina su Mūrais...

Spaudai parengė Jurga Žemaitytė

Gyvenvietė įsikūrusi itin gražiose Žemaitijos apylinkėse – kalvotoje vietovėje, šalia Biržulio ir Gludo (Bludo) ežerų. Netoliese – didingieji Sprūdės, Moteraičio kalnai, virtinės kitų kalnų ir piliakalnių. Istoriniai šaltiniai, archeologiniai kasinėjimai rodo, kad Pavandenės apylinkėje žmonių gyventa jau senų senovėje. Kaip rašo istorikas Adomas Butrimas, „pirmieji Pavandenės apylinkių gyventojai buvo žvejai ir šiaurės elnių medžiotojai“. Na, o „Pavandenės apylinkės, kaip ir visas Biržulio baseinas – bene stipriausias baltų susidarymo centras vakarų Lietuvoje, kurį būtų galima lyginti nebent su Kuršių nerija“ (Pavandenė. 1996. P. 9-10).

Penkiolikto amžiaus pradžioje čia buvo Pavandenės valsčius. 1596 metais, kaip matyti iš Pavandenės dvaro inventoriaus, dvarą valdė Jonas Burba Gervydas. Po jo 1773 m. dvaras atiteko Pranciškui Bouffalui, vėliau – Sake-

liams, Danilevičiams.

Šv. Onos, Marijos Motinos, katalikų bažnyčią 1620-1626 metais Pavandenėje pastatė Florijonas Bogužas Akmenskis. Dabartinė Pavandenės bažnyčia pastatyta iš storų ažuolinių rąstų, vien tik kirviu kiek apdailintų. Jos šventorių supa mūrinė siena su Kryžiaus kelių koplyčiomis. Įdomi sena medinė varpinė. Pavandenė priklauso Varnių seniūnijai.

Pavandenės dvaras, kuriame nuo 1901 m. rudens iki 1905 m. pradžios gyveno ir mokytojavo Marija Pečkauskaitė-Šatrijos Ragana, buvo įsikūręs šiaurinėje Gludo (Bludo) ežero pakrantėje. Šiaurės vakaruose nuo jo – Didmiškė. Dvaro centre buvo Rūdelio kalnelis. Apie jį ir spietėsi pastatai. Dvaras istoriniuose šaltiniuose minimas nuo 1553 m.

Šatrijos Ragana į tuo metu Sakeliams priklausiusį Pavandenės dvarą atvyko 1901 m. rudenį. Važiuodama čia, ji tarsi sugrįžo į savo vaikystės žemę, nes vos už 7 kilometrų nuo Pavandenės – Labūnava.

Sakelio dvare Marija dirbo namų mokytoja. Čia ji mokė Sakelių dukras Gabrielę, Haliną, Vandą, Eugeniją ir sūnų Leonardą. Klasė buvo įrengta dvaro rūmų trečiojo aukšto didžiajame kambaryje, kuris turėjo balkoną. Vieną šio kambario sieną užėmė Pranciškaus Smuglevičiaus drobė „Agripina perkelia savo vyro Germonariko palaikus į tėvynę“. Klasėje stovėjo fortepijonas. Marija popietėmis juo mokydavo groti Sa-

Pavandenės bažnyčioje. Dainuoja Regina Maciūtė. Groja Muzikų draugijos styginių kvartetas

kelių vaikus ir pati dažnai skambindavo. Tuo laiku ji itin mėgo ukrainietiškas melodijas (dumkas), kurių mokėjo daug. Skambindavo ir iš gai-